

KATILIM BELGESİ

Sayın: Dr. Öğr. Üyesi Hasan TELLİ

Mersin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

Fakültemiz tarafından 14-15 Aralık 2020 tarihlerinde Şanlıurfa'da düzenlenen "İslâm ve Çocuk" konulu
XIV. Uluslararası Mevlid-i Nebî Sempozyumu'na katılımınızdan dolayı
teşekkür eder, başarılarınızın devamını dilerim.

Prof. Dr. Celil ABUZAR
İlahiyat Fakültesi Dekanı

HARRAN ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

**XIV. ULUSLARARASI
MEVLİD-İ NEBİ SEMPOZYUMU**

İSLÂM VE ÇOCUK

14-15 ARALIK 2020

TEBLİĞLER KİTABI

ŞANLIURFA

Kitabın Adı

XIV. Uluslararası Mevlid-i Nebi
Sempozyumu "İslâm ve Çocuk"
Tebliğler Kitabı

ISBN No: 978-625-409-233-6

Yayın Tarihi: 29 Ocak 2021

Mizanpaj: Arş. Gör. Selim YILMAZ

Yayın Sahibi

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Adına Prof. Dr. Celil ABUZAR

Editörler

Doç. Dr. Kadri ÖNEMLİ
Arş. Gör. Selim YILMAZ
Arş. Gör. Abdulkaki ÇİFTÇİ
Arş. Gör. Coşkun BORSBUĞA

Elektronik Yayın Adresi

<http://ilahiyat.harran.edu.tr/tr/sempozyum/sempozyumlar/>

**Tebliğ içeriklerinin bütün hukukî ve akademik sorumluluğu yazarlarına
aittir.**

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne aittir.

Bütün hakları saklıdır.

Kitabın tümü, bir bölümü ya da bazı bölümleri
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin yazılı izni olmadan
herhangi bir yolla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

© Copyright 2021 by Harran University Faculty of Theology.

All rights reserved.

No part of this book may be printed, reproduced or
distributed by any means without the written permission of
Harran University Faculty of Theology

Sempozyum Onursal Başkanı

Prof. Dr. Mehmet Sabri ÇELİK, Harran Üniversitesi Rektörü

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Celil ABUZAR (Düzenleme Kurulu Başkanı)
Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ (Düzenleme Kurulu Başkan Yardımcısı)
Doç. Dr. Kadri ÖNEMLİ (Düzenleme Kurulu Başkan Yardımcısı)
Prof. Dr. Atilla YARGICI
Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK
Doç. Dr. Ömer SABUNCU
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARTAL
Dr. Öğr. Üyesi M. Cüneyt GÖKÇE
Arş. Gör. Abdalbaki ÇİFTÇİ
Arş. Gör. Selim YILMAZ

Bilim Danışma Kurulu

Prof. Dr. Celil ABUZAR (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı)
Prof. Dr. Abdullah YILDIZ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
Prof. Dr. Abdulvahab YILDIZ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
Prof. Dr. Abdurrezzak MERZUK (Mağrib/Marakiş, Camiatu'l-Kadi İyaz)
Prof. Dr. Âdem APAK (Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
Prof. Dr. Atilla YARGICI (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
Prof. Dr. Hikmet AKDEMİR (Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
Prof. Dr. Hüseyin AKPINAR (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
Prof. Dr. Kasım ŞULUL (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
Prof. Dr. Mehmet AZİMLİ (Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
Prof. Dr. Muhammed Tawfik eş-ŞATÎ (Lübnan/Beyrut, Kulliyetu'd-Da'veti'l-Camiyye li'd-Dirasati'l-İslamiyye)
Prof. Dr. Memun Furaiz CERRAR (Ürdün/Amman, Camiatü'l-Ulûmi't-Tatbikiyye)
Prof. Dr. Murat AKGÜNDÜZ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
Prof. Dr. Mustafa EKİNCİ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)
Prof. Dr. Recep ÇİĞDEM (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Salah Eddine Salime ARKADAN (Kuveyt, Haliç Bilim ve Teknoloji Üniversitesi)

Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN (Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Ali TENİK (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Deham İbrahim el-HESNEYÂNÎ (Irak/Musul, el-Camiatu'l-Hurra)

Doç. Dr. Gül GÜLER (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Kadri ÖNEMLİ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Mehmet Nuri GÜLER (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Ömer SABUNCU (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARTAL (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi))

Dr. Öğr. Üyesi M. Cüneyt GÖKÇE (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ömer ÖZDEMİR (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Sekretarya:

Arş. Gör. Abdulkaki ÇİFTÇİ

Arş. Gör. Selim YILMAZ

SEMPOZYUMDA KATKISI OLAN KURUMLAR

Harran Üniversitesi

**Harran Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi**

SEMPOZYUMDA TEBLİĞ SUNAN AKADEMİSYENLER

- Prof. Dr. Celil ABUZAR, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hasan KESKİN, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Ahmet EKŞİ, Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Ahmet ÖZ, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Ali TENİK, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Harun ÇAĞLAYAN, Kırıkkale Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi
Doç. Dr. Kadri ÖNEMLİ, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Mehmet Nuri GÜLER, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Mustafa ÖZTOPRAK, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Ömer SABUNCU, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdalbaki DENİZ, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahim ARSLAN, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Ahmed Mahmoud Zakaria Tawfik, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ACARLIOĞLU, Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Cuma KARAN, Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Hakan TEMİR, Tokat Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Halit ÇİL, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Hasan TELLİ, Mersin Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi İsa AKALIN, Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi İsa KANİK, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Cüneyt GÖKÇE, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin ÇİFTÇİ, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Latif ALTUN, Ardahan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Ali ASAR, Çankırı Karatekin Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GENÇ, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Nejla HACIOĞLU, Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Ömer ÖZDEMİR, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Salih ÇİNPOLAT, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf OKTAN, Yalova Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi
Arş. Gör. Dr. Orhan AYZAN, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Arş. Gör. Dr. Yusuf Erdem GEZGİN, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Doktora Öğrencisi Şehba YAZICI, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİRİNCİ BÖLÜM: KUR'AN VE SÜNNET'DE ÇOCUĞUN YERİ

Kur'an'da Çocukların Sınav Vesilesi Olduğunun Özellikle Zikredilmesinin Anlamı.....1	
Hasan KESKİN	
Evlilik Akdi Bağlamında Kur'an'ın Çocuğu Gözetmesi.....9	
Ahmet GÜNDÜZ	
Hak ve Sorumluluk Bağlamında Kur'an'da Ebeveyn-Çocuk İlişkisi.....21	
Ahmet ÖZ	
Çocukların Eğitim ve Terbiyesinde Kur'anî İlkelerin Yeri Ve Önemi34	
İsa KANİK	
Kütüb-i Sitte'deki Rivayetler Çerçevesinde Allah Rasûlü'nün Çocuklara İsim Koyma Konusuna Yaklaşımı.....46	
Mustafa ÖZTOPRAK	
Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Sünnetinde Kız Çocuklarının Yeri.....58	
Ahmet ACARLIOĞLU	
"Üç Kız Çocuğunu Yetiştiren Cennete Gider" Rivayetinin Sened ve Metin Açısından Tetkiki.....77	
Mehmet Emin ÇİFTÇİ	
Hz. Peygamber'in Yeni Doğan Çocuklarla İlgili Bir Uygulaması: Tahnik.....90	
Nejla HACIOĞLU	

İKİNCİ BÖLÜM: İSLÂM HUKUKUNDA ÇOCUK

İslâm Miras Hukukunun Çocukların Haklarını Korumadaki İşlevi.....105	
Ahmet EKŞİ	
İslam Hukukunda Velâyet ve Evlat Edinme.....125	
Abdülbaki DENİZ	
İslâm Hukukuna Göre Çocukta Vücûb Edâ ve Ceza Ehliyeti.....146	
Muhammed Latif ALTUN	
Taşıyıcı Annelik Neticesinde Doğan Çocukların Velayeti Problemine Fıkhî Bir Yaklaşım.....160	
Yusuf Erdem GEZGİN	
Biyoloji, Nöroloji Ve Psikiyatri Temelli Fıkh Usûlü'ne Göre Çocuklarda İslâmî Kimlik İnşâsı.....174	
Mehmet Nuri GÜLER	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SİYER'DE ÇOCUK

Hiz. Peygamber'in Himayesinde Yetişen Çocuklar.....	184
Ömer SABUNCU	
Hiz. Peygamber Ve Yetimler.....	194
Abdurrahim ARSLAN	
Hiz. Peygamber'in Küçük Oldukları İçin Savaşa Almadığı Çocukların Tesbiti Ve Bunlar Üzerine Bir Değerlendirme.....	209
Cuma KARAN	
Çocuk ve Ölüm Bağlamındaki Olaylara Hiz. Peygamber'in Yaklaşımı.....	225
Hasan TELLİ	
Tahkirden Ta'zîme Giden Yolda Hiz. Peygamber'in Çocuklarla Münasebetleri.....	238
Halit ÇİL	
Hiz. Peygamber Döneminde Çocuk Oyunları ve Eğlence Araçları.....	247
Hakan TEMİR	
Çocuk Hataları Karşısında Nebevî Tutum.....	265
Yusuf OKTAN	
Hiz. Peygamber'in Gayrimüslimlerin Çocukları Hakkındaki Tasarrufu İle İlgili Rivayetler.....	275
Şehba YAZICI	

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: DİN EĞİTİMİNDE ÇOCUK

Allah'ın Bize Emaneti Olan Çocuklarımıza İslam Akidesinin Öğretilmesi.....	286
Kadri ÖNEMLİ	
Ölüm Döşegindeki Yahudi Bir Çocuğun İman Etmesi İle İlgili Bir Hadisin Düşündürdükleri.....	293
Mustafa GENÇ	
Çocuk Eğitiminde Nebevî İlkeler.....	303
Ömer ÖZDEMİR	
Yahudilik, Hristiyanlık Ve İslam'da Çocuğun Masumiyeti Ve Günahkârlığı Anlayışının Dine Giriş Törenlerine Etkisi.....	311
Salih ÇINPOLAT	
Gazzâlî Ve Mevlânâ Örneğinde Sûfilere Göre Çocuk Eğitimi.....	332
Ali TENİK	

Giriş

Hız. Peygamber çocuk ve ölüm bağlamındaki olaylarda tarihi değiştiren, yönlendiren ve bu konuda toplumsal sorunlara kalıcı çözümler üreten bir yaklaşım ortaya koymuştur. Onun risaletinin başladığı dönemdeki Arap toplumunda çocuk ve ölüm bağlamındaki olaylarda birçok yanlış uygulamalar ve yanlış inançlarla mevcuttu. Çeşitli nedenlerle çocukların diri diri toprağa gömülmesi, savaş ve baskınlarda çocukların esir alınması ve öldürülmesi bu yanlış uygulamaların başında geliyordu.¹ Öyle ki bu uygulamalar bir gelenek haline gelmişti. Hız. Peygamber, sözleri, tavsiyeleri ve uygulamalarıyla derinleşmiş, kökleşmiş ve gelenekselleşmiş böylesi bir toplumsal sorunu ve kronik hastalığı ortadan kaldıracak adımlar attı. Çocukları ölen ve evlat acısı yaşayan insanların gönül dünyalarını ferahlatacak ve acılarının dindirilmesine katkı sağlayacak öğretiler ve müjdelere bahsetti. Birinci derecede yakınlarını kaybeden ve bu sebeple mağdur ve zor durumda kalan kalan çocukların, topluma kazandırılması hususunda hassasiyet gösterdi. Hız. Peygamber, çocuk ve ölüm bağlamındaki hususlarla ilgili bazı çalışmalar yapılmış olsa da bunlar daha çok konunun bir kısmını ele alan çalışmalar olmuştur. Bu sebeple konunun bir bütün olarak ele alınmasına ve incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu çalışma çocuk ve ölüm bağlamındaki olaylar Hız. Peygamber'in yaklaşımını bir bütün olarak ele alınarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

1. Çocukların Öldürülmesiyle İlgili Olaylara Hız. Peygamber'in Yaklaşımı

Hız. Peygamber'in yaşadığı dönemde bazı müşrikler, kız çocuklarını diri diri toprağa gömüyordu. Bu onların eski bir geleneğiydi. Bu gelenek aslında Araplara has bir özellik değildi. Dünyanın değişik coğrafyalarında yaşayan toplumlarda da vardı. Maya, İnká, Kelt, Aztek, Soęd, Hitit, Yunan, Roma, Cermen, Fenike, Mısır, Hint, Çin, Moęol, Sami ve Yahudi toplumlarında ve bazı Afrika kabilelerinde az veya çok insan kurban edilmesi durumu mevcuttu.² Cahili Araplarda gömülenler genellikle kız çocuklarıydı. Bazen erkek

* Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, tellihasan@mersin.edu.tr

¹ Adnan Demircan, "Câhiliyye Araplarında Kız Çocuklarını Gömerek Öldürme Âdeti", *İstem* 2/3 (2004), 10, 26; İbrahim Sarıçam, *Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017), 42, 45.

² Demircan, "Câhiliyye", 10; Günay, Ünver; Güngör, Harun, *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dinî Tarihi*, (İstanbul: Ocak Yayınları, 1997), s. 66; Ayşe, Özcan, *İlk Tunç Çağ'da Orta Anadolu Ve Mezopotamya'da Ölü Gömme Âdetleri ve Bunların Karşılaştırılması*, (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2010), 58, 70-71, 81; Hasan Tahsin Feyizli, *İslâm'da ve Diğer İnanç Sistemlerinde Oruç-Kurban*. İstanbul: Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 1988. 72; Özer Çetin, *Kurban ile İlgili İnanç ve Tutumlar*, (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2010), 35-40.

çocukların da gömüldüğü oluyordu. Gömülerek öldürülen kız çocuklarına mev'ûde deniyordu.³ Bu durum çok yaygın olmasa da pek çok kabile ve kişi tarafından uygulanıyordu. Araplar, bazen doğar doğmaz toprağa gömerler bezen de daha ileriki yaşlarında gömerek öldürürlerdi.⁴ Çocuk, altı yaşlarına ulaştığında ona elbiseler giydirebilirler, akrabalarını ziyaret edecek gibi evden çıkarırlar, çöle götürürler ve orada daha önceden kazdıkları çukurun içine atarlar, üzerini toprakla örterler ve bu şekilde öldürürlerdi.⁵ Arapların hepsi bu âdeti uygulamazdı. Mekke toplumunda Zeyd b. Amr gibi putlara tapmayan ve kız çocuklarının toprağa gömülmesine karşı çıkan insanlar da yok değildi.⁶ Benî Temîm kabilesinden Sa'saa b. Nâciye 360 kız çocuğunu gömülerek öldürülmekten kurtarmıştı. Sa'saa İslam'a girdiği gün bu yaptıklarının kendisine bir faydasının olup olmadığını sordu. Hz. Peygamber de "Bunun için sana ecir vardır. Zira (bu vesileyle) Allah sana İslam'ı nasip etmiştir." dedi.⁷

Arapların kız çocuklarını diri diri toprağa gömmelerinin arkasında dinsel, psikolojik, sosyolojik, kültürel ve ekonomik kodların etkili olduğu görülmektedir. Cahiliye döneminde Arapların iyi davranışlarına Arapların faziletleri anlamında "Fezâilü'l-Arab", kötü davranışlarına ise Arapların ayıpları anlamında "Mesâlibü'l-Arab" denirdi. İçki, kumar, fuhuş, hırsızlık, katillik ve gasp gibi çirkin işlerinin arasında çocuklarını diri diri gömmeleri de bulunmaktaydı.⁸ Kabileler halinde yaşayan Araplarda erkekler ön plandaydı. Araplar erkek çocukları doğduğunda övünürler, kız çocukları doğduğunda üzülürler ve bir suç işlemiş durumuna düşerlerdi.⁹ Kızları olduğunda bunu kötü bir müjde olarak görürler, öfkelenirler, yüzleri simsiyah kesilir ve çocuğu toprağa mı gömecek yoksa aşağılık duygusuyla yanında mı tutacak diye kara kara düşünürlerdi.¹⁰ Araplar erkek çocuklarını kendilerine, kız çocuklarını ise Allah'a isnat ederlerdi.¹¹ Kız çocuklarını daha değerli ve kutsal gördükleri için değil, tam tersine erkek çocuklara nazaran daha aşağıda gördüklerinden dolayı onları Allah'a isnat ederlerdi.

³ Celâleddin es-Suyûtî, *ed-Durru'l-Mensûr fî't-Tefsîr bi'l-Me'sûr*, thk. Abdullah et-Türkî, (Kahire: Merkezû Hicr, 1424/2003), 15/262.

⁴ Suyûtî, *ed-Durru'l-Mensûr*, 15/262.

⁵ Neşet Çağatay, *İslamdan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*, (Ankara: Mars Matbaası, 1957), 1123.

⁶ Sarıçam, *Hiz. Muhammed*, 66.

⁷ Sa'saa'nın kurtardığı kız çocuklarının sayısı hakkında 96'dan 400'e kadar ulaşan farklı rivayetler de vardır. Ebu'l-Ferec Abdurrahman bin Ali İbnü'l-Cevzi, *el-Müntazam fî Târîhi'l-mulûk ve'l-Umem*, thk. Muhammed Atâ ve Mustafa Atâ, (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1412/1992), 5/264-265; Ebu'l-Fida İsmail İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. Abdullah et-Türkî, (Kahire: Hicr, 1998), 11/262-263; Suyûtî, *ed-Durru'l-Mensûr*, 15/267; Ahmed bin Ali b. Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, thk. Adil Ahmed, Ali Muhammed, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1995), 3/347.

⁸ Sarıçam, *Hiz. Muhammed*, 49-50.

⁹ Çağatay, *Arap Tarihi*, 121.

¹⁰ *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*. çev. Halil Altuntaş & Muzaffer Şahin. (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011), en-Nahl 16/58.

¹¹ es-Sâffât 37/149; ez-Zuhruf 43/17.

Araplar kız çocuklarını hor görüyorlardı.¹² Onları, aileleri ve kabileleri için sorun ve yük addediyorlardı. Erken yaşta evlendirdikleri kızlarının kendi ailelerine ve kabilelerine pek de fayda sağlamadıklarını düşünüyorlardı. Sık sık çıkan kabileler arasındaki savaş ve baskınlarda kızlar ve kadınlar düşmanlarının eline geçip esir ediliyor ve köleleştiriliyordu. Bu durum o kızın/kadının ailesi ve kabilesi için utanç sebebi oluyordu.¹³ Kızları ve kadınları sebebiyle şereflerinin lekeleneyeceğini düşünüyorlardı.¹⁴ Böyle bir utançla yaşamaktansa onları düşman eline geçmeden önce kendi elleriyle toprağa gömmeyi daha onurlu bir davranış sayıyorlardı. Hz. Peygamber kız çocuklarının hor görülecek, utanç duyulacak ve yük sayılacak kimseler olmadığını, bilakis insanı ebedi âlemde kurtaracak ve cennete girmeye vesile kılacak bir değer olduğunu anlattı. Bu anlamda Hz. Peygamber iki veya üç kız çocuğuna/kız kardeşine iyilikle davrananın ve onlara kötülük yapmaktan dolayı Allah'tan korkanın, onları buluş çağına kadar bakanın ve geçimini sağlayanların cennetlik olduğunu ve kıyamette kendisiyle beraber olacağını müjdeledi.¹⁵ Hz. Aişe'nin anlattıkları da bu konuda güzel bir örnektir. Bir defasında Hz. Aişe'ye kucağında iki kızıyla beraber fakir bir kadın geldi. Ondandır yiyecek bir şeyler istedi. Hz. Aişe misafirlerine üç hurma ikram etti. Hanımefendi ikisini çocuklara verdi, birini de ağzına attı. Tam yiyeceği sırada çocuklar annelerinin ağzındaki hurmayı istedi. Kadın hurmayı ikiye bölüp çocuklarına yedirdi. Kadının bu merhameti Hz. Aişe'yi çok etkiledi. Bu olayı Hz. Peygamber'e bahsetti. O da "Allah, bu hurma vesilesiyle ona cenneti gerekli kılmıştır veya onu bu sebeple cehennemden kurtarmıştır." buyurdu.¹⁶

Hz. Peygamber: "Kimin kız evladı olur da onu diri diri toprağa gömmez, onu hor/hakir görmez ve erkek çocuğunu ona tercih etmezse o kız çocuğu sebebiyle, Allah bu kimseyi cennete koyar."¹⁷ buyurdu. Bu sözleriyle kız çocuklarının hor görülmesi ve diri diri toprağa gömülmesi geleneğini yıkmaya çalıştı. Bu yanlış geleneğe karşı çıkanların manevi motivasyonlarını güçlendirdi.

Hz. Peygamber, erkek çocuklarının kız çocuklarından üstün sayılmayacağını, zira her ikisinin de Allah tarafından yaratıldığını ve her ikisini de Allah'ın verdiğini okuduğu ayetlerle anlattı.¹⁸

Araplar çöl coğrafyasında yaşadıkları için geçinmekte zorlanıyorlar ve aç kalma korkusu yaşıyorlardı. Rızıklarının Allah'tan olduğuna değil sadece kendi emekleri

¹² Yusuf Şen, "Hz. Peygamberin Merhamet Eğitim Metodu", *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6/1, (2011), 24.

¹³ Demircan, "Câhiliyye", 13-18.

¹⁴ Çağatay, *Arap Tarihi*, 123.

¹⁵ Tirmizi, "Birr", 13 (2037); Müslim bin el-Haccâc en-Nisâbü'rî, *Sahîhu Müslim*, thk. Râid bin Sabri (Riyad: Dâru'l-Hadâra, 2015) "Birr", 149 (No: 2631).

¹⁶ Müslim, "Birr", 148 (No: 2630).

¹⁷ Ebû Dâvud Süleyman bin el-Eş'as es-Sicistânî, *Es-Sünenü l'l-İmâm Ebî Dâvud*, thk. Adil bin Muhammed vd, (Kahire: Dâru't-Te'sil, 2015), "Edeb" 121, (No: 5056).

¹⁸ eş-Şûrâ 42/49.

sonucunda elde edildiğine inanıyorlardı. Açlık, fakirlik ve yoksulluk korkusu onları o kadar kuşatıyordu ki bu korku kız çocuklarını toprağa gömmelerine bile neden oluyordu. Hz. Peygamber kendisine vahyedilen “*Yoksulluk/fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin! Onları da sizi de biz rızıklandırırız. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahdır.*”¹⁹ ayetini okuyarak onların bu davranışlarını eleştiriyor ve uygulamalarını reddediyordu. Bir defasında Abdullah, Hz. Peygamber’e üç defa peş peşe hangi günahın daha büyük olduğunu sordu. O da ilkinde Allah’a ortak koşmanın, ikincisinde açlık korkusuyla çocuğu öldürmenin ve üçüncüsünde ise komşunun hanımıyla zina etmenin en büyük günahlardan olduğunu ifade etti.²⁰ Hz. Peygamber çocukları öldürmenin büyük günahlardan olduğunu anlatıyor ve manevi itaplarla çocukların öldürülmesinin önüne geçmeye çalışıyordu. Hz. Peygamber risaletinin Mekke döneminde Mina’da Mekke’ye uzak diyarlardan (Fârisilere komşu olan bir bölgeden) gelen Şeybanoğullarının önde gelenlerinden Mefruk b. Amr ve beraberindeki heyetle görüştü. Onlarla tanışıp sohbet ettikten sonra onları İslam’a davet etti. Onları Allah’a iman etmeye, kendisinin peygamberliğini tasdik etmeye ve davasına yardım etmeye çağırdı. Onlar “Bizi başka neye davet ediyorsun?” dediklerine onlara “*Fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin*”²¹ ifadelerinin de yer aldığı ayetleri okudu. Onlara iman ve güzel ahlaka dair birçok husustan bahsetti.²² Bu hadise, Hz. Peygamber’in Mekke’ye dışardan gelen Arap kabilelerine çocukları öldürmemeleri konusunda tebliğde bulunduğunu göstermesi açısından oldukça önem arz etmektedir.

Putperest Araplar, merhametsizliklerini çocuklarına da yansıtıyorlardı. Çocuklarına karşı merhametleri pek de önemsedikleri bir durum değildi. Araplardaki bu merhametsizlik kendi çocuklarını diri diri toprağa gömme seviyesine kadar çıkabiliyordu. Merhametsizlik, bir psikolojik hastalık olarak toplumun en önemli sorunlarından biriydi. Bu sorunun çözülmesi gerekiyordu. Hz. Peygamber bu psikolojik sorunu ortadan kaldıracak adımlar attı. O sözleri ve uygulamalarıyla insanlara merhamet eğitimi verdi²³ ve insanların kalplerindeki merhametsizlik hastalığını gidermeye çalıştı. Hz. Peygamber, torununu öptüğünde bu duruma şaşırın ve on çocuğu olduğu halde hiç birini öpmediğini ifade eden Temim kabilesinden Akra’ bin Habis’e “Merhamet etmeyene merhamet olunmaz” diye karşılık verdi.²⁴ Mekke’nin fethi seferi sırasında Hz. Peygamber, yavrularını emziren ve onları korumak için hırlayan bir köpek gördü. Ashâbından Cu’ayl bin Sürâka’yı köpeğin hizasında nöbetçi dikti. Ordudan hiç kimsenin bu hayvana ve

¹⁹ İsrâ 17/31.

²⁰ Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî, el-Câmiu'l-Müsnedu's-Sahîh*, thk. Merkezü'l-Bühûs (Beyrut: Dârü't-Te'sîl, 1433/2012), “Edeb”, 20 (No. 6005).

²¹ el-En'âm 6/151.

²² Muhammed Yusuf Kandehevî, *Hayatü's-Sahâbe*, terc. Ali Arslan, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1995), 1/85-86.

²³ Şen, “Merhamet Eğitim Metodu”, 21-30; Tuba Gül, *4-6 Yaş Dönemi çocuklarda Merhamet Eğitimi*, (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, (2019), 70-73.

²⁴ Tirmizî “Birr” 12 (No: 2036).

yavrularına rahatsızlık vermemesini sağladı.²⁵ Hz. Peygamber, Allah'ın rahmetine nail olma yolunun merhamet etmekten geçtiğini beyan ederek çocukların gömülmesinin önüne geçmeye çalıştı. O, çocukların Allah'ın birer emaneti olduğunu ve bu emanete sahip çıkılması gerektiğini anlattı. Küçük torunlarına şefkatinden dolayı minberdeki hutbesini bile yarıda kesmişti.²⁶ İnsanlara “Yeryüzündekilere merhamet et ki gökyüzündeki de sana merhamet etsin”²⁷ ve “İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez”²⁸ diye seslendi. Merhametin sadece yakınlarla değil tüm insanlara ve her şeye gösterilmesi gerektiğini anlattı.²⁹ Tüm bu örnekler onun merhamet eğitiminin birer tezahürüydü.

Hz. Peygamber daha önceden kız çocuğunu gömerek öldüren ve sonradan da Müslüman olan kişilere günahlarına kefaret olarak köle azat etmelerini ve kurban kesmelerini tavsiye etti. Bu anlamda cahiliye döneminde sekiz kızını gömerek öldüren ve sonrasında Müslüman olan Kays bin Âsım et-Temîmî'ye Hz. Peygamber: “Her biri için bir köle azat et.” dedi. Kays kölelerinin olmadığını ancak develerinin olduğunu söyleyince “O halde her biri için bir deve kurban et” buyurdu.³⁰ Yine cahiliye döneminde dört oğlunu gömerek öldüren Kebîre adlı bir hanıma Hz. Peygamber: “Dört köle azat et” buyurdu. Kadın bu buyruk üzere dört köle azat etti.³¹

Hz. Peygamber risalet öncesi dönemde de çocukların toprağa gömülmesi âdetine karşı çıkanlardandı. Peygamberliği öncesinde doğan Zeynep, Rukiye ve Ümmü Gülsüm³² adlı kız çocuklarını toprağa gömmeyerek bunu açıkça da ortaya koydu.

Risalet sonrasında Hz. Peygamber, kız çocuklarının öldürülmesini kesin ifadelerle yasakladı. Mekke döneminde kendisine inen ayetleri okuyarak³³ onların kız çocuklarını öldürme konusundaki bakış açılarına, değerlendirmelerine ve geleneklerine büyük bir tepki gösterdi. Müşriklere “*Diri diri gömülen kız çocuğuna hangi gınahtan dolayı öldürüldüğü sorulduğu zaman, amel defteri açıldığı zaman*”³⁴ ayetlerini okuyarak yaptıkları bu kötü işin yanlarına kar kalmayacağını bilakis bunun hesabını kıyamet gününde Allah'a vereceklerini anlattı.

²⁵ Ebû Abdullah Muhammed bin Ömer el-Vâkidî, *Kitâbu'l-Meğâzî*, thk. Marsden Jones, (Beyrut: Alemü'l-Kütüb, 1984), 3/804.

²⁶ Ebû Dâvud, “Salât” 221, (No: 1098).

²⁷ Nûreddin Ali bin Ebî Bekr el-Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid ve menbe'u'l-Fevâid*, thk. Hüsâmeddin el-Kudsî, (Beyrut: Dâru'l-Kitâbu'l-Arabî, ty), 8/187.

²⁸ Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, 8/187.

²⁹ Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, 8/186-187.

³⁰ Suyûtî, *ed-Durru'l-Mensûr*, 15/268.

³¹ Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, 4/18; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/296.

³² Sarıçam, *Hz. Muhammed*, 84.

³³ en-Nahl 16/58, ez-Zuhruf 43/17, es-Saffât 37/149

³⁴ et-Tekvîr 81/8-10

Hız. Peygamber, 621 yılında Mina'da gerçekleştirilen Birinci Akabe Biatı'nda Medineli Müslümanlardan, Allah'a ortak koşmamaları, hırsızlık, zina ve iftira yapmamaları, emirlerine uymaları ve çocuklarını öldürmemeleri konusunda biat aldı.³⁵ O, çocukların öldürülmemesi konusundaki hassasiyetini daha ilk görüşmelerinde Medinelilere de açıkça anlattı. Hız. Peygamber, Medine'ye ayak bastığında Ensâr kadınlarından biat alırken özellikle çocuklarını öldürmemek üzere de biat aldı.³⁶

Araplarda kabileler arası savaşlarda kadınlar ve çocuklar genelde savaş gerisinde bırakılıyor, bazen de savaşı alanına getiriliyordu.³⁷ Bu nedenle savaşlarda çocukların da öldürüldüğü oluyordu. Bu durum Hız. Peygamber tarafından yasaklandı. Hız. Peygamber, gönderdiği seriyyelerde komutanlarına şöyle buyurdu. "Allah'ın adıyla ve Rasûlullah'ın dini üzerine sefere çıkın. Yaşlı insanları, çocukları, küçükleri ve kadınları öldürmeyin ve haddi aşmayın."³⁸ Gazvelerin birinde bir kadının öldürüldüğü haberi gelince Hız. Peygamber kadınların ve çocukların öldürülmesini yasakladı.³⁹ Hız. Peygamber'in bu talimatı kendisinden sonra gelen halifeler tarafından da uygulandı. Hız. Ebû Bekir halife olduğunda Şam'a ordu gönderirken orduya "Çocukları, yaşlıları ve kadınları öldürmeyiniz!"⁴⁰ talimatını verdi. Hız. Ömer de gönderdiği ordu komutanlarına aynı talimatı verdi.⁴¹

Hız. Peygamber çocukların savaşa katılmasına müsaade etmedi. Uhud'a giderken çocukları savaş alanına götürmedi.⁴² Hız. Peygamber, Bedir savaşı sonrasında Müslümanları tehdit eden ve Müslüman kadına hakaret eden Kaynukâoğullarını ve Uhud Savaşında müşrikleri savaşa kışkırtan ve Hız. Peygamber'e suikast düzenleyen Nadîroğullarını Medine'den sürgün ederken kadınlarını ve çocuklarını yanlarında alarak çıkmalarına müsaade etti ve çocuklara her hangi bir zarar gelmesini önledi. Hız. Peygamber, Hendek Savaşı esnasında müşriklerle ittifak ederek Müslümanları arkadan vurmaya kalkışan Beni Kureyza oğullarını cezalandırırken onların çocuklarının öldürülmesini engelledi.⁴³ Müslümanlar 630 yılındaki Huneyn Savaşı'nda Hevâzin-Sakîf ittifak ordusuna galip geldiğinde, müşrikler kadınlarını ve çocuklarını savaş meydanında bırakıp kaçımlardı. Hız. Peygamber, Halid bin Velid'e şöyle haber saldı. "Ona deyin ki.

³⁵ Sarıçam, *Hız. Muhammed*, 130.

³⁶ el-Mümtehine, 60/12; Kandehevî, *Hayatü's-Sahâbe*, 1/244.

³⁷ Sarıçam, *Hız. Muhammed*, 48, 154.

³⁸ Ebû Dâvûd, "Cihâd", 82, (No: 2602); Veysel Aktürk, *Hız. Peygamber Döneminde Öldürülmeleri Emredilenler Ve Öldürülme Nedenleri*, (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 20

³⁹ Buhârî, "Cihâd" 144-145 (No:3029-3030).

⁴⁰ Kandehevî, *Hayatü's-Sahâbe*, 1/202.

⁴¹ Kandehevî, *Hayatü's-Sahâbe*, 1/218-219.

⁴² Sarıçam, *Hız. Muhammed*, 203-207.

⁴³ Ebû Muhammed Abdülmelik İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa et-Sekkâ vd. (Türâsü'l-İslâm, tsz), 2/190-192, 229-245; Sarıçam, *Hız. Muhammed*, 226, 266-273

Allah Resulü çocukları, kadınları ve esirleri öldürmeni yasakladı.”⁴⁴ Hz. Peygamber o gün üç defa “Çocuklar öldürülmez” diyerek çocukların öldürülmesini kesin kes yasakladı. Bunun üzerine Üseyd b. Hudayr “Ey Allah'ın Rasulü! Onlar müşriklerin çocukları değil midir?” diye sordu. Hz. Peygamber “Sizin en hayırlılarınız da müşriklerin çocukları değil midir? Her çocuk fıtrat üzere doğar. Ana babası onu ya Yahudileştirir ya da Hristiyanlaştırır” buyurdu.⁴⁵

Hz. Peygamber'in çocukların her ne sebep olursa olsun öldürülemeyeceğiyle ilgili anlattıkları sahâbeler tarafından da uygulanıyordu. Recî vakası sonrasında Müşriklere öldürülmesi için satılan ve bir evde hapsedilerek idamını bekleyen sahâbeden Hubeyb bin Adiy, idamından önce temizlenmek için bir demir bıçak istedi. Ev sahibi de bıçağı çocukla ona gönderdi. Sonra “Ben ne yaptım. Vallahi bu adam intikamını almak için bu çocuğu öldürür” diyerek korkuya kapıldı. Hubeyb çocuğu kucığına aldı ve “Onu öldürecekimden mi korktun. Ben bunu asla yapmam” diyerek serbest bıraktı.⁴⁶ Kendilerince, zaten öldürülecek olan Hubeyb'in bunu yapması doğal olabilirdi. Ama Hubeyb böyle yapmadı. Çünkü o Hz. Peygamber'in bu konudaki hassasiyetini biliyordu. İşin ilginç tarafı Mekkeli Müşrikler, Hubeyb'i hapsedtikten sonra bir ağaca bağlayarak çarmıha gerdiler. Yaklaşık kırk çocuğun ellerine mızraklar verdiler ve onu çocuklara öldürterek şehit ettiler.⁴⁷

Hz. Peygamber, peygamberlik iddiasında bulunacak kadar büyük hata işleyen çocukların dahi öldürülmesini yasaklamıştı. Medine'de buluş çağına yaklaşmış olan, kendisinin peygamber olduğunu ve gaipten haber verdiğini iddia eden İbni Sayyâd adında Yahudi bir çocuk/delikanlı vardı. Bu çocuk Hz. Peygamber'e “Benim peygamber olduğuma şahitlik eder misin? diyecek kadar ileri gitti. Onun bu sorusuna öfkelenen Hz. Ömer “Bırak beni Yâ Rasûlallah şunun boynunu vurayım” dedi. Hz. Peygamber buna müsaade etmedi.⁴⁸

2. Çocuk Ölümü ve Çocuğun Bir Yakını Kaybetmesiyle İlgili Olaylara Hz. Peygamberin Yaklaşımı

Her dönemde olduğu gibi Hz. Peygamber döneminde de doğal olarak hastalık ve kaza gibi çeşitli sebeplerden ötürü çocuk ölümleri yaşanmıştır. Çocuk ölümleri karşısında acaba Hz. Peygamber'in tutumları nelerdi?

⁴⁴ Ebû Abdullah Muhammed bin Ömer Vâkidî, *Kitâbu'l-Meğâzî*, thk. Marsden Jones, Beyrut: Alemü'l-Kütüb, 1984), 3/897; Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhu't-Taberî*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl. (Kahire: Dâru'l-Meârif. 1969) 3/70-81; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 2/458.

⁴⁵ Vâkidî, *Kitâbu'l-Meğâzî*, 3/904-905; Bayram Ali Çetinkaya, “Küresel Şiddet Karşısında Sevgi Peygamberi ve İdeal İnsan Hz. Muhammed”, *Diyanet İlmî Dergi*, 42/2, (2006), 59.

⁴⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 2/172-173; Ebû Dâvud, “Cenâiz”, 12 (No: 3098).

⁴⁷ Sarıçam, *Hz. Muhammed*, 219; M. Yaşar Kandemir, “Hubeyb b. Adî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (İstanbul: TDV Yayınları, 1998) 18/266-267.

⁴⁸ Buhari, “Cenaiz”, 78 (No: 1363).

Öncelikli olarak şu bilinmelidir ki; Hz. Peygamber, çocuğunu kaybeden ve bunun nasıl bir acı olduğunu yaşayan bir babaydı. Aynı şekilde torununu kucağında kaybeden bir dedeydi. Küçük yaşlarda ölen çocuklarını ve torununu kaybettiğinde Hz. Peygamber çok üzüldü. Gözlerinden yaşlar aktı. Ölümü tevekkülle karşıladı. Allah'a teslimiyet gösterdi. Üstünü başını paralamadı. Bağırıp çağırmadı. Allah'a isyan edecek bir söz söylemedi. Büyüklerin ölümünde olduğu gibi onların da teçhiz, tekfin ve defin işlemlerini usulüne göre yaptı.

Hz. Peygamber hanımı Hz. Hatice'den olan Kasım ve Abdullah çocuk yaşlarında iken vefat etti.⁴⁹ O, risaletinin ilk yıllarında oğlu Kasım'ı kaybettiğinde müşrikler bir insani görev olarak ona başsağlığı dilemediler ve üzüntüsüne ortak olmadılar.⁵⁰ Hatta onu daha da üzüntüye boğmak için ona "ebter" (soyu kesik) diyerek onu alaya aldılar.⁵¹ O ise tüm bunlara sabır gösterdi. Zeyneb'ten olan kız torunu ağır hastalandığında Hz. Peygamber onu kucağına aldı. Çocuğun can çekiştiğini görünce gözlerinden yaşlar dökülmeye başladı. "Bu gözyaşları da nedir?" diye soran Sa'd b. Ubâde'ye bunun bir rahmet olduğunu ve Allah'ın da merhametli kullarına merhamet ettiğini bildirdi.⁵²

Medine döneminde Hz. Peygamber'in Mariye'den olan oğlu İbrahim yaklaşık 16 aylıkken ve daha süt emme çağındayken hastalanıp vefat etti. İbrahim'in vefatına çok üzülen ve gözlerinden yaşlar akan Hz. Peygamber: "Göz yaşarır, kalp mahzun olur, Ancak İnşallah Rabbin razı olmadığı şeyleri biz söylemeyiz. Ey İbrahim! Gerçekten senden ayrıldığımız için çok mahzunuz.", başka bir rivayette "Biz Rabbi kızdıracak şeyleri söylemeyiz" buyurdu. Hz. Peygamber, İbrahim'in siddik, şehit ve cennetlik olduğunu, cennette kendisine sütannesi verileceğini ve süt emmesini cennette tamamlayacağını ifade etti. İbrahim öldüğünde Üsâme bin Zeyd bağırması, Hz. Peygamber de bağırmasını yasaklamıştı. Hz. Peygamber'e ağladığı sorulduğunda ise "Ağlamak rahmetten, feryad edip bağırarak şeytandandır." dedi. İbrahim öldüğünde güneş tutulmuştu. İnsanlar güneşin İbrahim'in ölümünden dolayı tutulduğunu ifade ettiler. Hz. Peygamber ise güneş ve ayın Allah'ın varlığının delillerinden olduğunu ve hiç kimsenin ölümü veya doğumu için tutulmadığını söyledi. İbrahim defnedildiğinde kabrinde bir boşluk gördü ve düzeltilmesini istedi. İnsanlar bunun sebebini sorunca "Bunun ölüye ne faydası ne zararı vardır. Ancak hayatta olanların gözüne hoş gelir. Bir kul bir iş yaptığı zaman Allah onu en güzel şekilde yapmasını sever." dedi.⁵³

⁴⁹ Sarıçam, *Hz. Muhammed*, 85

⁵⁰ Aktürk, *Hz. Peygamber Döneminde Öldürülmeleri Emredilenler*, 40.

⁵¹ Muhammed İbn İshâk, *Siyer*. thk. Muhammed Hamidullah. Terc. Sezai Özel, (İstanbul: Akabe Yayınları, 1988), 329.

⁵² Buhari, "Cenaiz", 31 (1294), "Merdâ" 9 (5655); Ebû Dâvud, "Cenâiz", 24 (No: 3111).

⁵³ İbn Sa'd, Muhammed. *Kitâbu't-Tabakâti'l-Kübrâ*, thk. Alim Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 2001), 1/111-120; Buhârî, "Cenâiz", 90 (No: 1391).

Hız. Peygamber ölen çocuklarının cennetlik olduğunu ve çocuklarını kaybetme acısına/musibetine sabreden anne-babaların da cennetlik olduğunu müjdeleyerek ebeveynleri teselli etti ve gönüllerini ferahlattı. Onlara sabırlı olmayı tavsiye etti. Hız. Peygamber, çocuklarını kaybeden Ensarlı kadınlara "Sizin üç evladınız ölse bu cennete girmeye yeter" dedi. Bir kadın "Yâ Rasûlallah! İki olsa da olur mu?" dedi. Hız. Peygamber "İki olsa da olur" dedi.⁵⁴ İki çocuğunu kaybeden Ebû Hassan'a, Ebû Hureyre Hız. Peygamber'in şu hadisini hatırlatarak teselli verdi. "Onların küçükleri cennetin çocuklarıdır. Onların her birisi anne babalarını cennette karşılarlar."⁵⁵ Üç çocuğunu kaybeden ve acılar yaşayan bir kadına Hız. Peygamber "Cehenneme karşı güçlü bir duvar ördün" dedi.⁵⁶ Bir defasında Hız. Peygamber, ölen çocuğunun kabri başında ağlayan bir kadına Allah'tan korkmasını ve sabırlı olmasını söyledi. Hız. Peygamberi tanıyamadığı için önceden "Benim başıma gelen senin başına gelmedi" diye tepki gösteren sonrasında ise durumu anlayıp özür dilemeye gelen bu kadına Hız. Peygamber: "Sabır musibetin ilk anında gösterilen sabırdır" buyurdu.⁵⁷

Enes'in annesi Ümmü Süleym'in yeni evlendiği kocası Ebû Talha'dan bir çocuğu olmuştu. Çocuk yürüme çağındayken bir gün hastalanarak vefat etti. Evlat acısına sabreden ve durumu tevekkülle karşılayan Ümmü Süleym, bu acı haberi kocasına anlatmanın daha güzel bir yolunu buldu. Eve gelen eşiyile önce yemek yedi. Sonra emanet sahibinin başkasının yanına bıraktığı emaneti geri alma hakkına sahip olduğu ve emanet bırakılanın da buna kızmaması gerektiği misalini vererek oğlunun Allah tarafından kendilerine emanet olduğunu ve Allah'ın da bu emaneti geri aldığını ifade etti. Çocuğun öldüğünü anlayan ve onu kucağına alan Ebû Talha "Biz Allah'tan geldik tekrar Allah'a döneceğiz" diyerek sabretti. Ardından bu olayı Hız. Peygamber'e anlattı. Hız. Peygamber o çocuğun ölümüne karşı sabrettiklerinden dolayı Allah'ın kendilerine yeni bir evlat vereceğini müjdeledi. Bu hadiseden sonra bir çocukları oldu.⁵⁸

Hız. Peygamber hastalanıp ölüm döşeginde olan çocukları fırsat bulduğunda ziyaret ediyordu. Hatta kendisine hizmeti dokunan ve hastalanıp ölüm döşegine yatan Yahudi bir çocuğu/delikanlıyı da ziyaret etti. Delikanlının başucuna oturdu. Ona Müslüman olmasını söyledi. Delikanlı babasının da onayını alarak Müslüman oldu. Hız. Peygamber "Onu ateşten kurtaran Allah'a hamdolsun" dedi.⁵⁹ Hız. Peygamber yine Yahudilerden bir adamın ölüm döşeginde bulunan bir çocuğunu ziyarete gitti. Yahudiye "Benim sıfatlarımı ve geleceğimi sizin kitabınızda buldunuz mu?" diye sordu. Adam hayır anlamında başını salladı. Bunun üzerine hasta yatağında yatan çocuk buna itiraz ederek Hız. Peygamber'in

⁵⁴ Müslim "Birr", 151 (No: 2632).

⁵⁵ Müslim "Birr", 154 (No: 2635).

⁵⁶ Müslim, "Birr", 155 (No: 2636).

⁵⁷ Müslim, "Vesâyâ" 8 (No: 926); Ebû Dâvud, "Cenâiz", 23 (No: 3110).

⁵⁸ Kandehlevî, *Hayatü's-Sahâbe*, 3/140-141.

⁵⁹ Buhari, "Cenaiz", 78 (No: 1364); Ebu Davud, "Cenaiz" 3 (3083); Müslim, "Merdâ" 11 (5657).

sifatlarının ve geleceğinin Tevrat'ta bulunduğunu söyledi. Akabinde kelime-i şahadet getirerek Müslüman oldu. Kısa süre sonra da vefat etti. Hz. Peygamber onun kefenlenmesine ve cenaze namazının kılınmasına velayet etti.⁶⁰

Hz. Peygamber gayrimüslim çocuklara ön yargılı davranılmaması konusunda ashabını uyardı. Hz. Peygamber'e müşriklerin çocuklarının durumu sorulduğunda Hz. Peygamber "Onları yaratan Allah, onların yaptıklarını en iyi bilendir" diyerek ashabına müşriklerin çocukları hakkında suizan ve olumsuz bir fikir sahibi olmamalarını ifade etti. O her doğanın İslam fitratı üzere doğduğunu sonradan ebeveynlerin onları Hristiyan, Yahudi veya Mecusi yaptığını bildirdi.⁶¹ Onun bu ifadeleri, genel itibariyle İslam âlimlerinin buluş çağına gelmeden ölen çocukların cennetlik olduğu konusunda ittifak etmelerinin zeminini oluşturdu.⁶²

İbni Abbas gömülerek öldürülen kız çocukları hakkında "Kim onların ateşte olduğunu iddia ederse muhakkak yalan söylemiştir. Bilakis onlar cennettedirler"⁶³ diyerek gayrimüslimlerin ölen çocuklarının cennetlik olduğunu bildirdi.

Cahiliye döneminde anne-baba gibi birinci derecede yakınlarını kaybederek yetim ve öksüz kalan çocukları, ferdî, ailevî, ekonomik ve sosyal açıdan birçok haksız uygulamalara maruz kalıyordu. Bu çocuklar hor ve hakir görülüyor ve toplumsal hayattan dışlanıyordu. Birçok hakları ellerinden alınıyordu. Hz. Peygamber, bu mağdur çocukların ıslah edilmesi, durumlarının düzeltilmesi, himaye edilmesi, miras haklarının korunması, fey ve ganimet mallarından istifade ettirilmesi, onlara infakta bulunulması, infakta öncelenmesi, onlara karşı güzel muamelede bulunulması, ikram edilmesi, güzel söz söylenmesi ve evlendirilmelerinde yardımcı olunması, mallarının haksızca yenilmemesi gibi konularda onları topluma kazandırmada yeni yaklaşımlar ve çözümler getirdi. Onların haklarını korumaya ve hayatlarının kolaylaştırmaya çalıştı.⁶⁴ Kimsesiz çocuklara bakmada devletin ve toplumun sorumlu olduğunu vurguladı.⁶⁵ Hz. Peygamber babasız kalan Beşir bin Akra ve Enes bin Malik gibi bazı çocukları kendi himayesine aldı.⁶⁶ Uhud Savaşı'nda şehit olan Enes bin Fudâle'nin üç yaşındaki oğluna bir hurmalık bağışladı.⁶⁷

⁶⁰ Ebu'l-Feda İsmail İbn Kesîr, *Es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa Abdolvâhid, (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1976), 1/323; Nuh Arslantaş, "Hz. Peygamber'in Çağdaş Yahudilerin İnanç-İbadet ve Dini Hayatları", *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34/1 (2008), 84.

⁶¹ Buhari, "Cenâiz" 91 (No: 1394).

⁶² Ahmet Taşdemir, "Müslüman Çocukların Ahiretteki Durumları", *Kelam Araştırmaları* 11/1 (2013), 505

⁶³ Suyûtî, *ed-Durru'l-Mensûr*, 15/262.

⁶⁴ Fecr 89/17; Nisâ 4/2, 10; Ali Can, "Kur'ân'a Göre Yetimlerin Himayesi", *Diyanet İlmî Dergi*, 52/3 (2016), 129-163; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, thk. Bekri Hayyani ve Saffet es-Sekâ, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985), 13/286-289.

⁶⁵ Müslim, "Ferâiz" 4 (No: 1619)

⁶⁶ Buhârî, "Vesâyâ" 26 (No: 2785), 37 (No:2798); Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, 13/298.

⁶⁷ Can, "Yetimlerin Himayesi", 148.

Babaları ölen Cabir ve altı kız kardeşinin borçlarını ödedi.⁶⁸ Yetime bakılan evin en hayırlı ev olduğunu bildirdi.⁶⁹ Yetime bakanın cennette kendisiyle beraber olacağını müjdeledi.⁷⁰

Hz. Peygamber, malının tamamını çocuklarından sadece birisine vasiyet bırakan adama bunu yapmamasını, diğer çocuklarının hakkını da gözetmesini emretti.⁷¹

Sonuç

Cahiliye döneminde Müşrik Araplar, kız çocuklarını bazen de erkek çocuklarını diri diri toprağa gömüyorlar, kız çocuklarına değer vermiyorlar, onların hukuki haklarını yok sayıyorlardı. Savaş ve baskınlarda çocuklar esir edip köleleştiriyorlardı. Çocuklara merhamet göstermiyorlar hatta merhamet edenleri hayretle karşılıyorlardı. Geçim ve aç kalma korkusuyla çocuklarını öldürebiliyorlardı. Hz. Peygamber savaş veya barış durumunda her ne sebep olursa olsun çocukların öldürülmesini yasakladı. Yaptığı mücadele ile kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesi âdetini ortadan kaldırdı. Çocukların hukuki haklarına riayet edilmesini emretti. Çocukların öldürülmesinin önlenmesi ve çocuk haklarına riayet edilmesi konusunda bir devrim yaptı. Bunun için öncelikle insanların içinde buldukları inanç yapısını, hayata bakış açısını, düşünce dünyasını değiştirdi. Onları bu zulme götüren ve bunu kendilerine sevimli gösteren şirk inancını ve kötü ahlaki yok etmeye çalıştı. Sözleri ve davranışlarıyla insanlara merhamet ve maneviyat eğitimi verdi. Kendi çocuklarına ve ashabın çocuklarına güzel davranarak insanlara güzel örnek oldu. Çocuklara bakan, ikram ve ihsanda bulunan, onları koruyan, himaye eden, hor görmeyen ve onların haklarına riayet edenleri cennetle müjdeledi. Bu kimselerin cehennemden kurtulacaklarını ve ahirette kendisiyle beraber olacaklarını beyan etti. Çocukları öldürmenin en büyük günahlardan biri olduğunu bildirdi. Çocukları öldürmemeleri konusunda insanlardan biat aldı. Çocuklara merhamet edenlerin Allah'ın merhametine mazhar olacağını ifade etti. Katıldığı ve gönderdiği askeri seferlerde çocukların ve kadınların öldürülmesini kesin ifadelerle yasakladı.

Kendi çocuklarını kaybeden, bunun nasıl bir acı olduğunu iyi bilen ve gözyaşı dökken Hz. Peygamber, bu acıyı yaşayan ebeveynlere sabırlı olmayı ve tevekkül etmeyi tavsiye etti. Çocukların cennete gideceğini ve çocuklarının ölümüne sabreden ebeveynin de cennete gideceğini müjdeleyerek gönülleri ferahlattı. Anne veya babası gibi birinci derecede yakınına kaybeden çocukların bakımlarını üstelendi. Onlara bağış, ikram ve ihsanda bulundu ve bunu tavsiye etti. Onların malî ve hukukî haklarına riayet edilmesini

⁶⁸ İbn Mâce, "Âdâb" 6 (3705); İsmail Altun, "Hz. Peygamber'in Şehit Aileleriyle Münasebetleri", *EKEV Akademi Dergisi* 44 (2010), 235.

⁶⁹ Muhammed bin Yezid İbn Mâce, *Es-Sünen*, thk. Merkezu'l-Buhûs, (Kahire: Dâru't-Te'sîl, 2014), "Âdâb" 6 (3704).

⁷⁰ Ebû Dâvud, "Edeb", 122 (No: 5060).

⁷¹ Buhârî, "Merdâ", 13 (No: 5659).

emretti. Onların bakımlarını üstelenenleri cennetle müjdeledi. Onların mallarını haksızca yemenin cehennem ateşi yemek olduğunu bildirdi.

Sonuç olarak Hz. Peygamber çocuk ve ölüm bağlamındaki olaylardaki sorunlar için topluma kalıcı çözümler sundu, bu konudaki sorunların arkasında yer alan dini ve psiko-sosyal nedenleri ortadan kaldırmaya çalıştı. Çocukların öldürülmesi geleneğini tamamen kaldırmada tarihi adımlar attı ve bu konuda hayata yeni bir bakış açısı getirdi.

Kaynakça

- Ali el-Muttakî. *Kenzu'l-ummâl*, thk. Bekri Hayyani ve Saffet es-Sekâ. 18 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985.
- Aktürk, Veysel. *Hz. Peygamber Döneminde Öldürülmeleri Emredilenler Ve Öldürülme Nedenleri*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Altun, İsmail. "Hz. Peygamber'in Şehit Aileleriyle Münasebetleri". *EKEV Akademi Dergisi* 44 (2010). 227-246.
- Arslantaş, Nuh. "Hz. Peygamber'in Çağdaşı Yahudilerin İnanç-İbadet ve Dini Hayatları". *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34/1 (2008), 55-92.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail. *Sahîhu'l-Buhârî, el-Câmiu'l-Müsnedu's-Sahîh*, thk. Merkezü'l-Bühûs. 10 Cilt. Beyrut: Dârü't-Te'sîl, 1433/2012.
- Can, Ali. "Kur'ân'a Göre Yetimlerin Himayesi". *Diyanet İlmî Dergi* 52/3 (2016), 129-163.
- Çağatay, Neşet. *İslamdan Önce Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*. Ankara: Mars Matbaası, 1957.
- Çetin, Özer. *Kurban ile İlgili İnanç ve Tutumlar*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2010.
- Demircan, Adnan. "Câhiliyye Araplarında Kız Çocuklarını Gömerek Öldürme Âdeti". *İstem* 2/3 (2004), 9-29.
- Çetinkaya, Bayram Ali. "Küresel Şiddet Karşısında Sevgi Peygamberi ve İdeal İnsan Hz. Muhammed". *Diyanet İlmî Dergi* 42/2 (2006), 25-69.
- Ebû Dâvud, Süleyman bin El-Eş'as es-Sicistânî. *Es-Sünenü li'l-İmâm Ebî Dâvud*, thk. Adil bin Muhammed vd. 8 Cilt. Kahire: Dârü't-Te'sîl, 2015.
- Feyizli, Hasan Tahsin. *İslâm'da ve Diğer İnanç Sistemlerinde Oruç-Kurban*. İstanbul: Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 1988.
- Gül, Tuba. *4-6 Yaş Dönemi çocuklarda Merhamet Eğitimi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Güler, Zekeriya. "Ümmü Atıyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42/314. İstanbul: TDV yayınları, 2012.
- Günay, Ünver; Güngör, Harun. *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dinî Tarihi*. İstanbul: Ocak Yayınları, 1997.
- Heysemî, Nûreddin Ali bin Ebî Bekr. *Mecmeu'z-Zevâid ve menbe'u'l-Fevâid*. thk. Hüsâmeddin el-Kudsî. 10 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kitâbu'l-Arabî, ty.
- İbn Hacer, Ahmed bin Ali el-Askalânî. *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*. thk. Adil Ahmed, 8 Cilt. Ali Muhammed. 8 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1995.
- Kandemir, M. Yaşar. "Hubeyb b. Adî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 18/266-267. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Kur'ân-ı Kerîm Meâli*. çev. Halil Altuntaş & Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 21. Basım, 2011.
- Taşdemir, Ahmet. "Müslüman Çocukların Ahiretteki Durumları", *Kelam Araştırmaları* 11/1 (2013), 501-510.
- Sarıçam, İbrahim. *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.

- İbn İshâk, Muhammed. *Siyer*. thk. Muhammed Hamidullah. Terc. Sezai Özel, İstanbul: Akabe Yayınları, 1988.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdumelik. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, thk. Mustafa et-Sekkâ vd. 2 Cilt. Tûrâsü'l-İslam, tsz.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. Abdullah et-Türkî. 21 Cilt. Kahire: Hicr, 1998.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Feda İsmail. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. thk. Mustafa Abdulvâhid. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1976.
- İbn Mâce, Muhammed bin Yezid. *es-Sünen*. thk. Merkezu'l-Buhûs. 4 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl, 2014.
- İbnü'l-Cevzi, Ebu'l-Ferec Abdurrahman bin Ali. *el-Müntazam fî Târîhi'l-Mulûk ve'l-Umem*, thk. Muhammed Atâ ve Mustafa Atâ. 19 Cilt. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1412/1992.
- İbn Sa'd, Muhammed. *Kitâbu't-Tabakâti'l-Kübrâ*. thk. Alim Muhammed Ömer. 11 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 2001.
- Kandehlevî, Muhammed Yusuf. *Hayatü's-Sahâbe*. terc. Ali Arslan. 4 Cilt. Ankara: Akçağ Yayınları, 1995.
- Müslim, Ebu'l-Hasan bin el-Haccâc en-Nîsâbü'rî. *Sahîhu Müslim*. thk. Râid bin Sabri. Riyad: Dâru'l-Hadâra, 2015.
- Nesâî, Ahmed bin Şuayb. *Kitâbu's-Sünen*. Merkezu'l-Buhûs. 20 Cilt. Kahire: Dâru't-Te'sîl, 2012.
- Özcan, Ayşe. *İlk Tunç Çağ'da Orta Anadolu Ve Mezopotamya'da Ölü Gömme Adetleri ve Bunların Karşılaştırılması*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Suyûtî, Celâleddin. *ed-Durru'l-Mensûr fî't-Tefsîr bi'l-Me'sûr*. thk. Abdullah et-Türkî. 17 Cilt. Kahire: Merkezü Hicr, 1424/2003.
- Şen, Yusuf. "Hz. Peygamberin Merhamet Eğitim Metodu". *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6/1 (2011), 18-26.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Târîhu't-Taberî*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl. 11 Cilt. Kahire: Dâru'l-Meârif. 1969.
- Vâkidî, Ebû Abdullah Muhammed bin Ömer. *Kitâbu'l-Meğâzi*. thk. Marsden Jones. 3 Cilt. Beyrut: Alemü'l-Kütüb, 1984.